

Магістр 2 року навчання
 фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СПРАВЛЯННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Анотація. Розглянуто роль місцевих податків і зборів у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. Проведено аналіз надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів. Надано рекомендації для більш ефективного розвитку місцевого оподаткування.

Аннотация. Рассмотрена роль местных налогов и сборов в формировании доходной части местных бюджетов. Проведен анализ поступлений местных налогов и сборов в местные бюджеты. Даны рекомендации для более эффективного развития местного налогообложения.

Annotation. The paper considers the role of local taxes and fees in the formation of revenues of local budgets. Local budget revenues from local taxes and fees are analysed. The recommendations for more effective development of local taxation are given.

Ключові слова: місцеві бюджети, органи місцевого самоврядування, місцеві податки та збори, податкові надходження.

На сучасному етапі розвитку національної економіки систему оподаткування слід привести у відповідність до пріоритетів державної політики країни, особливо того, що стосується податкової бази місцевих бюджетів. Оподаткування є однією з найскладніших проблем кожної з країн і потребує постійного вдосконалення. Саме місцеві податки та збори повинні становити основну дохідну статтю бюджетів територіальних громад міст, селищ, сіл та їх об'єднань і направлятися на підтримку й розвиток місцевої інфраструктури. Діюча система оподаткування не в змозі розв'язати такі проблеми, що і зумовлює актуальність даної теми.

У вітчизняній економічній науці дослідження проблем та перспектив місцевого оподаткування широко висвітлюються в працях провідних вчених та економістів, серед них: В. Андрущенко, О. Василик, О. Кириленко, А. Крисоватий, В. Павлов, В. Симоненко, В. Суторміна, Л. Тарангул, В. Федосов, С. Юрій. Значні традиції студіювання сутності місцевих бюджетів, їх доходів та місцевого оподаткування закладені у дворянській фінансовій науці. Прикладом цього є роботи І. Озерова, В. Твердохлебова.

Складовою частиною системи оподаткування є місцеві податки і збори. Їх суть полягає в тому, що орган місцевого самоврядування для забезпечення свого функціонування повинен мати певні фінансові ресурси, які даватимуть змогу вирішувати завдання, покладені на них в умовах ринкової економіки [1, с. 35–43]. Для України характерною є мала частка власних доходів, зокрема місцевих податків і зборів, у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, що є свідченням низького рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. На відміну від України, у США за рахунок місцевих податків забезпечується 65 % доходів місцевих бюджетів, у Великобританії – 36 %, Франції – 45 %, Японії – 33 % [2, с. 48–51]. У зв'язку з цим побудова дієвої моделі економіки ринкового типу вимагає подальшого теоретичного обґрунтування та практичного визначення місця й ролі місцевого оподаткування в економічній системі держави. До введення в дію з 1 січня 2011 року Податкового кодексу діяв Декрет Кабінету Міністрів України від 20 травня 1993 року № 56-93 "Про місцеві податки і збори" [3] на території України, яким передбачено введення 16 видів місцевих податків і зборів. Метою введення місцевих податків є зміцнення дохідної частини місцевих бюджетів. Також у даному Декреті регламентовано об'єкти оподаткування, розміни ставок та порядок надання податкових пільг.

За останні 10 років річна сума надходжень у бюджет від місцевих податків зросла більш ніж удвічі. Але хоча сума надходжень з місцевих податків і зборів щорічно росла, то питома вага їх у місцевому бюджеті не значною так і залишалася.

Показник питомої ваги місцевих податків і зборів у доходах та податкових надходженнях до місцевих бюджетів є важливим критерієм фінансової незалежності місцевого самоврядування. Введення будь-якого нового податку чи збору впливає на економічні процеси, які відбуваються в державі, та позначається на доходах бюджетів, це можна підтвердити показниками за останні два роки. Такі зміни відбулися в результаті прийняття Податкового кодексу України (таблиця) [4].

Таблиця

**Питома вага місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України
 за 2005 – 2012 роки, млн грн**

	Роки							
Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012

Доходи місцевих бюджетів України	30 316,2	39 866	58 349	73 872,1	71 036	80 519	86 457,7	100 771
Місцеві податки та збори	598,2	644,3	729,9	820	808,6	828,8	2 549,5	5 441,6
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, %	1,97	1,61	1,25	1,11	1,14	1,03	2,95	5,4

Аналізуючи дані за попередні роки (див. таблицю), варто відзначити, що щорічно в Україні відбувається зростання як дохідної частини місцевих бюджетів, так і обсягів місцевих податків та зборів. Але видно різке зростання питомої ваги доходів від місцевих податків у доходах бюджетів протягом 2011 року порівняно з 2010 роком, більш ніж у 2 рази та майже в 2 рази порівняно з 2012 роком. На це вплинуло реформування податкової системи України шляхом введення в дію Податкового кодексу України. Так, місцеві податки забезпечують місцеві бюджети не так, як хотілося б, але Україна "рухається" під впливом реформування податкової системи.

Частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України за 2005 – 2012 роки графічно наведена на рисунку.

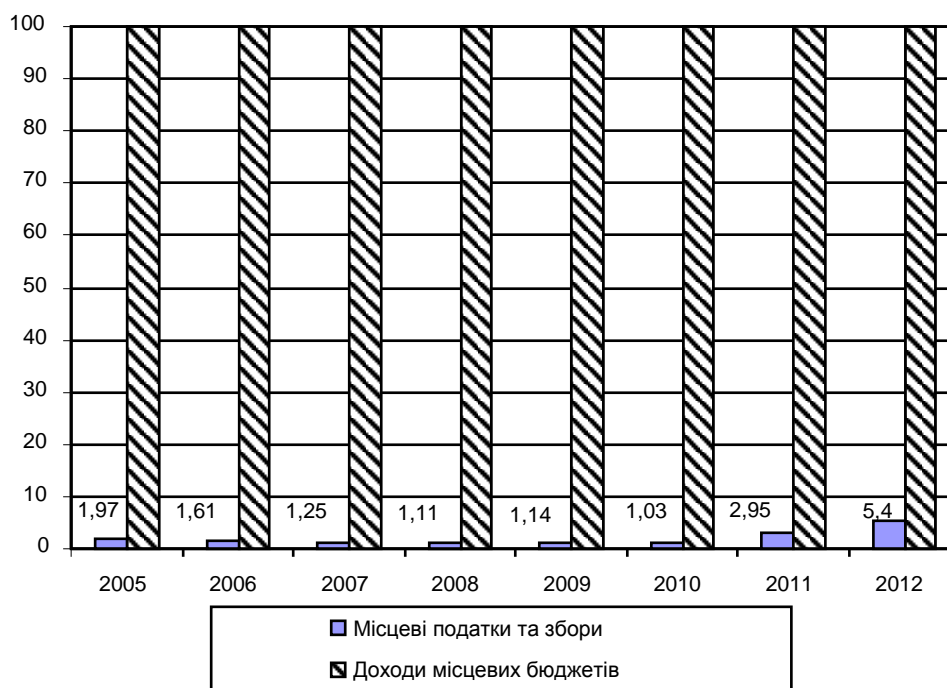

Рис. Частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України за 2005 – 2012 роки

Бюджетно-податкова реформа 2010 – 2012 років привела до змін у системі регулювання функціонування місцевих бюджетів. Ухвалення нової редакції Бюджетного кодексу та Податкового кодексу, окремих постанов Міністерства України та проекту бюджету на 2012 рік сприяють наданню місцевому самоврядуванню реального фінансового змісту та зміцнюють підґрунтя для ефективного виконання органами місцевого самоврядування функцій на рівні регіонів та громад.

Наведені статистичні дані свідчать, що місцеві податки та збори не відіграють важливої фіскальної ролі в наповненні місцевих бюджетів як, наприклад, місцеві податкові платежі за кордоном. Протягом досліджуваного періоду їх питома вага коливалася від 1,03 % у 2010 році до 5,4 % у 2012 році [4]. Натомість основними джерелами наповнення місцевих бюджетів упродовж досліджуваного періоду були низка загальнодержавних податкових платежів.

Зазначені цифри підтверджують критичний стан фінансового забезпечення місцевого самоврядування, що негативно позначається на рівні виконання конституційно закріплених за ними обов'язків та якості наданих суспільних послуг.

Видається більш логічним, коли основу фінансової бази місцевого самоврядування складатимуть доходи з власних джерел. Лише за цієї умови місцеве самоврядування реально відповідатиме суті терміна, і будь-який вплив на нього, втручання в його справи стане можливим виключно у випадках і межах, визначених законом [5].

Важливо відмітити, що питома вага місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів збільшилася за рахунок зарахування до місцевих податків єдиного податку. Дохід від сплати єдиного податку в 2011 році склав 1 987,9 млн грн що становить майже 78 % від місцевих податків та зборів. Тобто можна говорити про те, що єдиний податок є основним із місцевих податків та зборів. Одним із вкладів до місцевих бюджетів повинен стати податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, який почав діяти з 01.01.2013 р., що є одним із механізмів розширення дохідної бази місцевих бюджетів.

Важливо, щоб за рахунок власних податкових джерел місцеві органи влади могли фінансувати 60 – 80 % своїх потреб. У цьому разі їх залежність від рішень вищих органів влади стосовно дохідної частини місцевих бюджетів буде мінімальною [6, с. 152–155].

Як видно, після прийняття Податкового кодексу України система місцевого оподаткування перебуває на стадії пристосування до реалій, тобто остаточно ще не сформувалася. Тому для більш ефективного розвитку місцевого оподаткування доцільним вбачається проведення таких заходів:

створення передумов для забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування через збільшення їх власних дохідних джерел;

створення дієвого механізму контролю за своєчасністю справляння місцевих податків;

впровадження адекватних заходів відповідальності платників місцевих податків та зборів за порушення ними податкового законодавства у цій сфері;

з метою стабілізації місцевої системи оподаткування закріплення на законодавчому рівні гарантій отримання місцевими бюджетами податків та зборів.

Отже, удосконалення системи місцевих податків і зборів, зростання їх фіскальної ролі як фундаментального напрямку зміцнення фінансової спроможності місцевих бюджетів сприятимуть підвищенню ефективності управління ресурсами органів місцевого самоврядування, стимулюватимуть соціально-економічний розвиток регіонів і держави в цілому.

Питання ефективного управління фінансовими ресурсами місцевих бюджетів залишається актуальним і потребує подальших наукових досліджень.

Наук. керівн. Коновалов Є. І.

Література: 1. Бадила М. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів бюджету міста / М. Бадила // Ринок цінних паперів України. – 2007. – № 11. – С. 35–43. 2. Туманская Ю. В. Анализ зарубежной практики формирования доходов местных бюджетов / Ю. В. Туманская // Дайджест-финансы. – 2004. – № 3. – С. 48–51. 3. Про місцеві податки і збори : Декрет Кабінету Міністрів України від 20.05.1993 р. № 56-93 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 30. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 4. Щомісячний моніторинг основних індикаторів бюджетної та банківської системи України станом на 01.01.2012 р. / [Щербина І. Ф., Рудик Ф. Ю., Зубенко В. В. та ін.] ; ІБСЕД, Проект "Зміцнення місцевої фінансової ініціативи", USAID. – К. : ДГВП "Зовнішторгвидав України", 2012. – С. 15–27. 5. Назаркевич І. Місцеве оподаткування і механізми його вдосконалення / І. Назаркевич // Регіональна економіка. – 2005. – № 2. – С. 290–295. 6. Глухова В. І. Місцеві податки і збори як складова фінансових ресурсів регіону / В. І. Глухова, М. А. Нікітіна, С. С. Красуля // Вісник КНУ імені Михайла Остроградського. – 2011. – № 2 (67). – С. 152–155.